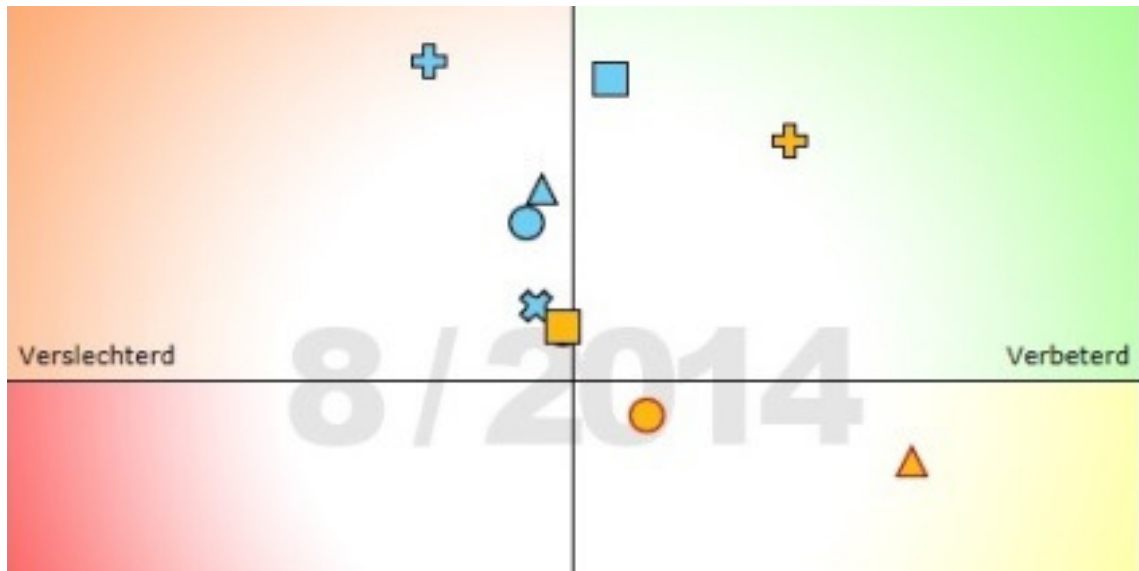

Conjunctuurklok Amsterdam

versie 4.0

Tanja Fedorova

Bezoekadres: Oudezijds Voorburgwal 300

Telefoon 020 251 0433

Postbus 658, 1000 AR Amsterdam

www.os.amsterdam.nl

t.fedorova@os.amsterdam.nl

Amsterdam, augustus 2014

Inhoud

Inleiding	3
Wat laat de klok zien?	5
Amsterdamse conjunctuurklok versie 4.0	7
Methode van conjunctuurklok	7
Selectie klokindicatoren 2014	9
Conclusies	10
Interpretatie landelijke en Amsterdamse conjunctuurklok	11
Omslagmomenten economie	11
Kanttekeningen	13
Conclusies	13

Inleiding

Vijf jaar geleden heeft O+S een conjunctuurklok gemaakt voor Amsterdam, geïnspireerd door de conjunctuurklok van het CBS voor heel Nederland. De aanleiding was de kredietcrisis in 2009 en de onzekerheid hoe dit de Amsterdamse economie zou beïnvloeden. De conjunctuurklok brengt de ontwikkeling van de Amsterdamse economie in beeld.

De landelijke conjunctuurklok bestaat uit 15 indicatoren, waaronder vertrouwens-, macro-economische en arbeidsmarktindicatoren. De Amsterdamse klok bestaat uit 10 indicatoren, die zowel regionale ontwikkelingen, als macro-economie en vertrouwen weergeven. Indicatoren op regionaal niveau, zoals hotelovernachtingen, passagiers en vracht op Schiphol en havenoverslag zijn typerend voor de economie van Amsterdam. Daarnaast hebben internationale handel en het vertrouwen van de Nederlandse consument ook invloed op de ontwikkelingen van de Amsterdamse economie.

In augustus 2014 presenteert O+S een nieuwe (vierde) versie van de Amsterdamse conjunctuurklok. De klokindicatoren worden ieder jaar getest op hun correlatie met de economie van Amsterdam. De samenstelling van indicatoren is aangepast aan de veranderingen van de economische situatie in Amsterdam en de beschikbaarheid van nieuwe data (zie hoofdstuk Conjunctuurklok versie 4.0).

Figuur 1 Vernieuwde conjunctuurklok Amsterdam, 2014

Huidige stand conjunctuurklok

Met drie indicatoren in het groene kwadrant en zes indicatoren in het oranje kwadrant verkeert Amsterdamse economie in de fase van groei, maar deze groei neemt af: het zwaartepunt ligt in het oranje kwadrant. De Amsterdamse woningmarkt trekt aan, er zijn meer passagiers en vracht op Schiphol en neemt de havenoverslag toe. Het aantal WW-uitkeringen is iets afgenomen. Ook presteren de wereldhandel, het consumentenvertrouwen en de AEX-waarde boven hun langjarige trend. Deze drie indicatoren zijn landelijke indicatoren, die ook de economie van Amsterdam beïnvloeden. De indicator opheffingen bevindt zich nog in het gele kwadrant en laat de stand van zaken in maart 2014 zien. Er is nog geen data-update beschikbaar voor de afgelopen vier maanden.

Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de interpretatie van de klok. Het publicatiemoment van de nieuwe data verschilt per indicator. De klok blijft in beweging naarmate er nieuwe updates beschikbaar zijn. Dit probleem speelt zich ook af bij de landelijke klok. De tabel hieronder laat de meest recente data-updates zien op het moment van deze publicatie.

Beschikbaarheid data per indicator, conjunctuurklok Amsterdam 25 augustus 2014

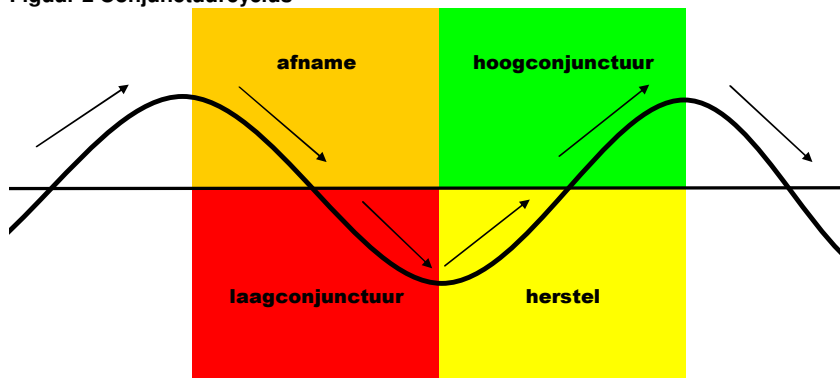
dimensie	indicator	niveau	laatste data update
vertrouwen	aex	mnd	aug-14
	consumentenvertrouwen	mnd	aug-14
macro-economie	wereldhandel	mnd	jun-14
economie Amsterdam	hotelovernachtingen	mnd	mei-14
	vracht Schiphol	mnd	jul-14
	passagiers Schiphol	mnd	jul-14
	havenoverslag	kw	jun-14
arbeidsmarkt Amsterdam	opheffingen banen	mnd	mrt-14
	ww-uitkeringen	mnd	jul-14
woningmarkt Amsterdam	verkochte woningen	kw	jun-14

Wat laat de klok zien?

De conjunctuurklok geeft op basis van de positie van een set indicatoren weer in welke fase de Amsterdamse economie zich begeeft: oplopend naar hoogconjunctuur of neerwaarts naar laagconjunctuur. In aanvulling op de richting van de conjunctuurbeweging laat de klok zien of deze beweging boven de trend of onder de trend plaats vindt. Zowel een oplopende als een neerwaartse beweging kan zijn boven of onder de trend.

Figuur 2 toont de conjunctuurcycli: hoogconjunctuur (groen), afname (oranje), laagconjunctuur (rood) en herstel (geel). In een periode van hoogconjunctuur zal de meerderheid van de indicatoren zich in het groene kwadrant bevinden, in een periode van laagconjunctuur in het rode kwadrant.

Figuur 2 Conjunctuurcyclus

Focus op omslagmomenten

De focus bij de conjunctuurklok ligt op de omslagmomenten, die signaleren wanneer economie (of een aparte indicator) van bijvoorbeeld hoogconjunctuur omslaat naar een periode van recessie. Op de klok vertaalt zich dit in de omslag van 'een groei boven de trend' naar 'een daling boven de trend', oftewel wanneer indicatoren bewegen van het groene naar het oranje kwadrant. En omgekeerd wanneer economie omslaat van laagconjunctuur naar een periode van hoogconjunctuur, bewegen indicatoren op de klok van 'een daling onder de trend' naar 'een groei onder de trend', oftewel van het rode naar het gele kwadrant.

Leading indicatoren

In de Amsterdamse conjunctuurklok zijn er 5 leading indicatoren: de AEX-index, het consumentenvertrouwen, hotelovernachtingen, vracht op Schiphol en verkochte woningen. Deze indicatoren hebben op de klok blauwe symbolen. De omslagpunten van deze voorlopende indicatoren kunnen gezien worden als *early warning* voor economische veranderingen.

Gelijklopende indicator

Er is een indicator, die dezelfde omslagpunten heeft als de toegevoegde waarde van Amsterdam – wereldhandel. Deze gelijklopende indicator heeft een groen symbool in de klok.

Lagging indicatoren

Passagiers op Schiphol, havenoverslag, ww-uitkeringen en het aantal banen betrokken bij opheffingen zijn de *lagging* indicatoren (*oranje symbolen*). Deze indicatoren volgen de omslagmomenten van de economie met een kleine vertraging. Samen met de leading indicatoren maken ze het beeld van de Amsterdamse economie compleet.

Variabelen met omgekeerde ontwikkeling (in het rood)

Een toename van het aantal ww-uitkeringen en het aantal banen bij de opgeheven bedrijven (rode tekst in de legenda) wordt als een negatieve ontwikkeling gepresenteerd. Een afname van deze indicatoren staat op de klok voor een verbetering van de economische situatie.

Amsterdamse conjunctuurklok versie 4.0

De Amsterdamse conjunctuurklok werd in 2009 opgezet door O+S. Sindsdien heeft zowel de Nederlandse, als de Amsterdamse economie een aantal conjunctuurcyclussen meegemaakt. Ook zijn er nieuwe ramingen gepubliceerd van de gegevens die de basis van de klok vormen. Deze vormen de aanleiding om de adequaatheid van de Amsterdamse conjunctuurklok regelmatig te controleren. De eerste revisie van de klok vond plaats in 2011. Sindsdien wordt de adequaatheid van de klok jaarlijks gecontroleerd. De huidige revisie vond plaats in augustus 2014.

Methode van conjunctuurklok

De Amsterdamse klok is geïnspireerd door de landelijke klok van het CBS. De essentie van de conjunctuurklok is het volgen van een set indicatoren die economische ontwikkelingen weergeven.¹ Om de economische ontwikkelingen adequaat en interpreteerbaar te kunnen weergeven, moet de set indicatoren voldoen aan een aantal voorwaarden.

De belangrijkste eis is dat indicatoren dezelfde conjunctuurcycluspunten hebben als de toegevoegde waarde² in Amsterdam, hetgeen zich uit in een **sterke correlatie**. De conjunctuurklok is gebaseerd op de businesscycle methode.³ Dit houdt in dat er wordt gekeken naar de correlatie tussen de cyclus van de toegevoegde waarde en de cyclus van de beschikbare indicatoren (zie figuur 3 en figuur 4 op de volgende bladzijde). De correlatiecoëfficiënten staan in tabel 5 beschreven.

Indicatoren kunnen precies dezelfde omslagpunten als de toegevoegde waarde hebben (**gelijklopende** indicatoren). Ze kunnen ook iets vooruitlopen (**leading** indicatoren) of iets achterblijven (**lagging** indicatoren) bij de omslagpunten van de toegevoegde waarde. Een voorwaarde is dat ze niet te ver vooruit- of achteruitlopen op de toegevoegde waarde. O+S gebruikt een maximale uitloopmarge van twee kwartalen.

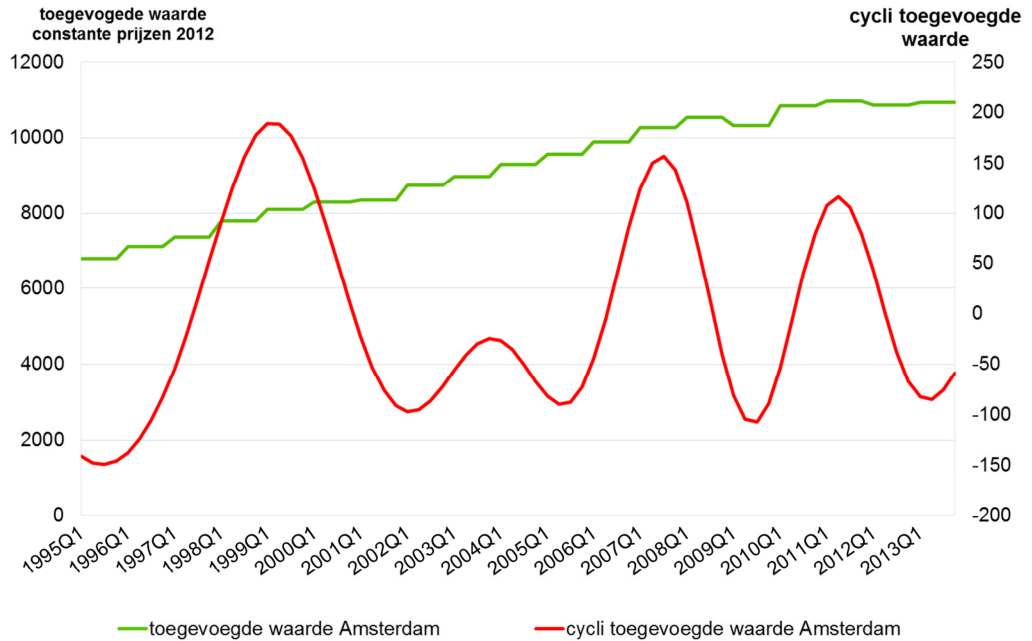
Voor het **evenwicht** van de klok is het belangrijk dat de indicatoren verschillende kanten van de economie weergeven. Daarom zijn er zowel leading, als lagging indicatoren opgenomen op het gebied van arbeidsmarkt, vertrouwen en andere aspecten van de economie.

¹ Economische ontwikkelingen worden hier voorgesteld door de toegevoegde waarde van Amsterdam.

² De ontwikkelingen van de Amsterdamse economie worden gevolgd aan de hand van de toegevoegde waarde van Amsterdam gepubliceerd in Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam. De laatste publicatie vond plaats in 2012.

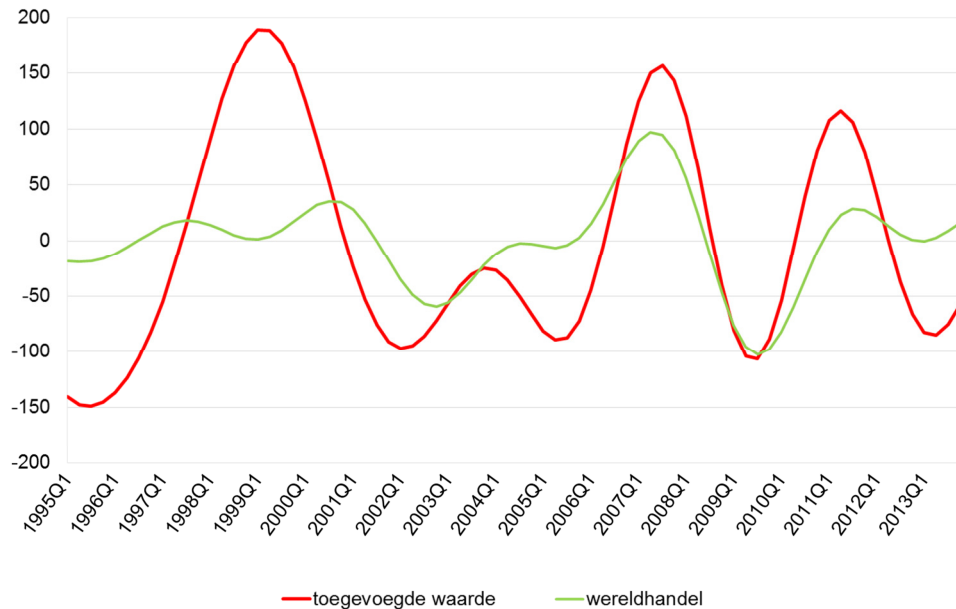
³ Bij het berekenen van de businesscycli wordt het Christiano-Fitzgerald filter toegepast.

Figuur 3 Waarde en trendcycli toegevoegde waarde Amsterdam

bron: TNO/bewerking O+S

Figuur 4 Gelijklopende indicator wereldhandel, (cycli toegevoegde waarde Amsterdam en wereldhandel)

Nieuwe raming toegevoegde waarde 1995-2013

Ieder omslagpunt van de businesscycle heeft zijn eigen achterliggende factoren. Daarnaast verschijnen er nieuwe ramingen van de datareeksen die aan de basis van de klok liggen. Onder andere heeft TNO in het begin van 2014 een nieuwe raming van de toegevoegde waarde van Amsterdam gepubliceerd en is de dataregistratie van UWV veranderd (ww-uitkeingen).

De correlatiecoëfficiënten tussen indicatoren en de toegevoegde waarde zijn nu berekend op basis van iets andere data dan in 2013.

In 2013 werden correlatiecoëfficiënten berekend op basis van de toegevoegde waarde in constante prijzen 2008 met prognoseperiode 2010-2012. In 2014 is de toegevoegde waarde uitgedrukt in constante prijzen 2012 (bron: Economische verkenningen Metropoolregio Amsterdam 2014).

Selectie klokindicatoren 2014

In totaal zijn er 10 indicatoren gevonden die een sterke band (correlatiecoëfficiënt > 0,5) met de Amsterdamse toegevoegde waarde vertonen (zie tabel 5). Deze indicatorenset geeft verschillende dimensies van de Amsterdamse economie weer: arbeidsmarkt, vertrouwen en typisch Amsterdamse sectoren, die Amsterdam onderscheiden van de rest van Nederland (toerisme, haven en Schiphol). Van deze indicatoren zijn er vijf leading en vier lagging.

Tabel 5 Klokindicatoren en correlatiecoëfficiënten met de toegevoegde waarde

dimensie		correlatie met cycli toegevoegde waarde	leading/ lagging	periode lagging/ leading	data op kw of mnd basis
vertrouwen	aex	0,72	leading	2 kw	mnd
	consumentenvertrouwen*	0,68	leading	1 kw	mnd
macro-economie	wereldhandel*	0,58	gelijklopend		mnd
economie Amsterdam	hotelovernachtingen	0,76	leading	2 kw	mnd
	vracht Schiphol	0,65	leading	1 kw	mnd
	passagiers Schiphol	0,58	lagging	1 kw	mnd
	havenoverslag	0,56	lagging	1 kw	kw
arbeidsmarkt Amsterdam	ww-uitkeringen	-0,84	lagging	2 kw	mnd
	opheffingen banen	-0,92	lagging	1 kw	mnd
woningmarkt Amsterdam	verkochte woningen	0,55	leading	1 kw	kw

* nieuwe indicator voor het eerst toegevoegd in 2014

Nieuw in 2014 is dat er voor het eerst macro-economische dimensie aan de Amsterdamse klok is toegevoegd. Het gaat om de indicator wereldhandel. De goederenhandel van Amsterdam is zowel nationaal, als internationaal gericht mede dankzij de internationale rol van de Amsterdamse haven en Schiphol. Ruim de helft van de afzet van de groothandel vloeit voort uit export.⁴ Groothandel is goed voor 8% van de toegevoegde waarde van Amsterdam.⁵ Er is correlatie tussen de wereldhandel (waaronder export) en de cycli van de toegevoegde waarde van Amsterdam. De cycli van de beide indicatoren lopen gelijk.

⁴ ING Economisch Bureau. Regiovisie Groot-Amsterdam november 2013.

⁵ Bron: TNO.

Een andere nieuwe indicator is consumentenvertrouwen. Het gaat om de landelijke indicator, die ook van invloed is op de economie van Amsterdam. Als Nederlandse consumenten bereid zijn om meer uit te geven profiteren de Amsterdamse bedrijven daar ook van. Er is correlatie tussen de cycli van de toegevoegde waarde van Amsterdam en het consumentenvertrouwen, waarbij het consumentenvertrouwen voorloopt op de cycli van de toegevoegde waarde.

De nieuwe raming van de toegevoegde waarde heeft een sterkere correlatie met de beschikbare Amsterdamse indicatoren dan de vorige raming. De indicator woningen is terug op de klok

Alle verschillen ten opzichte van de vorige klokversie zijn in tabel 6 samengevat.

Tabel 6 Samenstelling klokindicatoren na de revisie in augustus 2014 en daarvoor

klok augustus 2014	klok juli 2013	toelichting
aex	aex	
hotelovernachtingen	hotelovernachtingen	
havenoverslag	havenoverslag	
vracht Schiphol	vracht Schiphol	
passagiers Schiphol	passagiers Schiphol	
ww-uitkeringen	ww-uitkeringen	
opheffingen banen	starters vestigingen	Indicator starters voldoet niet meer aan de voorwaarde correlatie>0,5 . Binnen de dimensie arbeidsmarkt is gekozen voor de indicatorbanen betrokken bij opheffingen.
verkochte woningen		Indicator verkochte woningen is terug op de klok. In 2013 voldeed deze niet aan voorwaarde correlatie>0,5, maar stond wel op de klok in 2011-2012
consumentenvertrouwen		nieuw in 2014
wereldhandel		nieuw in 2014

Conclusies

De nieuwe klokversie is completer en evenwichtiger dan versie 3.0. De Amsterdamse klok is in 2014 verrijkt met twee nieuwe indicatoren: wereldhandel en consumentenvertrouwen. Wereldhandel voegt een nieuwe (macro-economische) dimensie aan de Amsterdamse klok toe: de economie van Amsterdam is namelijk internationaal georiënteerd. Het consumentenvertrouwen is een landelijke vertrouwensindicator en staat voor de oriëntatie van Amsterdam, die ook gericht is op de landelijke consument.

De arbeidsmarktindicator starters is in 2014 vervangen door de indicator banen betrokken bij opheffingen, die een sterkere correlatie vertoont met de toegevoegde waarde van Amsterdam (volgens de nieuwe raming van TNO). De woningmarktindicator vertoont ook sterkere correlatie met de nieuwe raming van de toegevoegde waarde en is terug op de klok.

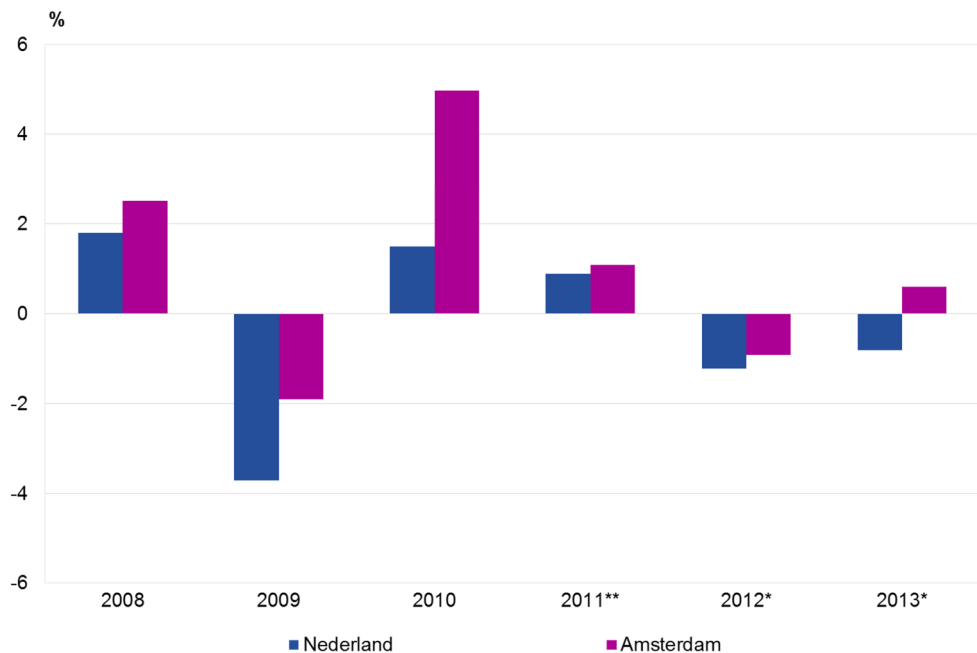
Zes indicatoren zijn dezelfde als op de vorige klokversie. Ze vormen een harde kern van de Amsterdamse klok en komen ook op alle vorige klokversies voor. Dit zijn de AEX-index, hotelovernachtingen, havenoverslag, vracht op Schiphol, passagiers op Schiphol en ww-uitkeringen.

Interpretatie landelijke en Amsterdamse conjunctuurklok

De Amsterdamse klok is de eerste regionale klok in Nederland. De Amsterdamse economie heeft een andere structuur en sectorontwikkeling dan de landelijke economie en reageerde ook iets anders op de crisis van 2009, het herstel van 2010 en de daaropvolgende recessies en herstel.

De figuur hieronder laat de economische groei zien in Nederland en Amsterdam. Het lijkt erop dat de Amsterdamse economie het in de afgelopen zes jaar iets beter deed dan de landelijke. Ook in 2013 vertoonde Amsterdam een lichte groei terwijl landelijke economie bleef krimpen, wellicht iets minder dan een jaar daarvoor.

Jaarlijkse groei van het Nederlandse bruto nationaal product (bbp) en het Amsterdamse bruto regionaal product (brp)

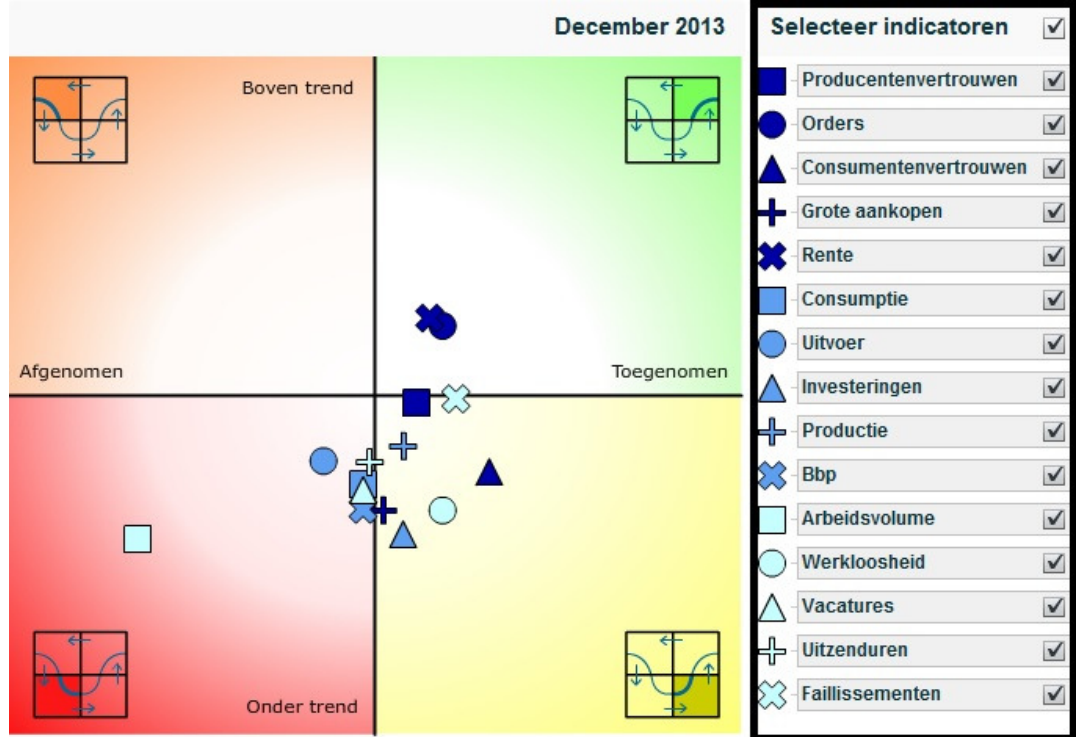
*) voorlopige cijfers

bron: CBS/TNO

Omslagmomenten economie

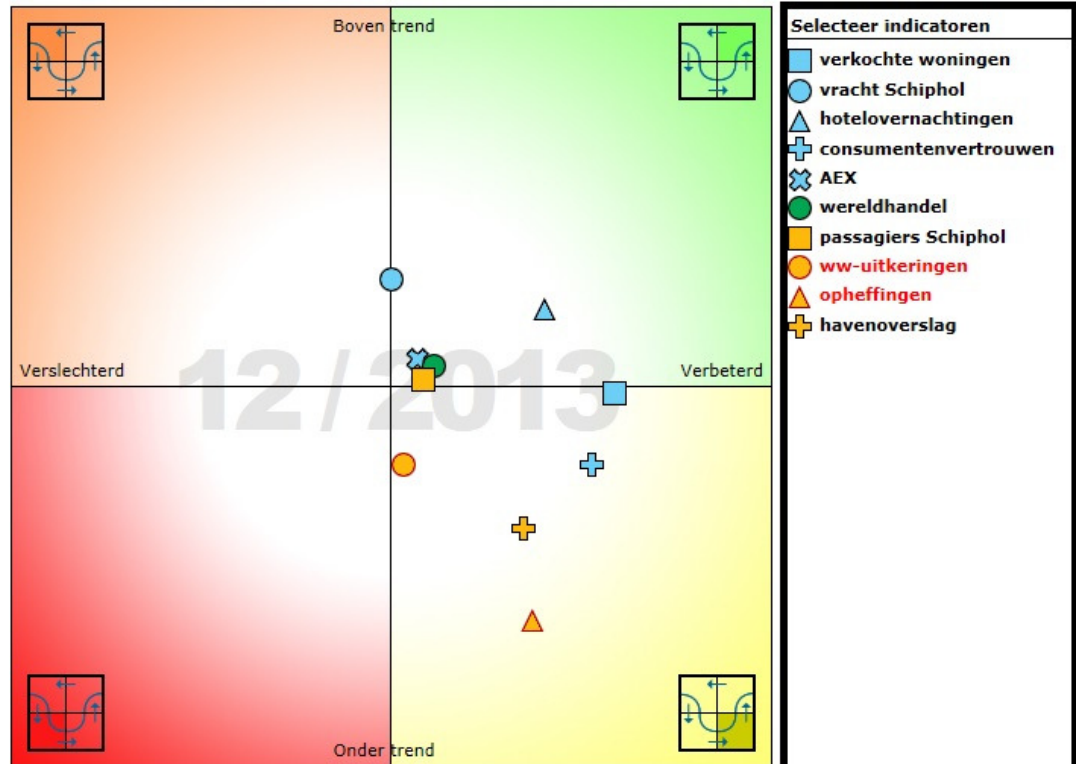
Dit beeld is terug te zien op de conjunctuurklok. Eind 2013 bevonden bijna alle indicatoren op de landelijke klok zich nog in het rode of het gele kwadrant – het omslag van krimp naar herstelfase. Op de Amsterdamse klok is in dezelfde periode een herstelfase te zien (indicatoren in het gele en het groene kwadrant).

Conjunctuurklok Nederland, december 2013

website: www.cbs.nl

Conjunctuurklok Amsterdam, december 2013

website: www.amsterdamconjunctuur.nl/

Kanttekeningen

Er zijn enkele kanttekeningen te plaatsen bij de interpretatie van beide klokken. Het CBS werkt met andere indicatoren en databronnen dan O+S (op consumentenvertrouwen na). Het aantal beschikbare indicatoren op regionaal niveau is sowieso kleiner dan op landelijk niveau.

Een andere kanttekening betreft de positie van de indicator consumentenvertrouwen die zowel op de landelijke, als op de Amsterdamse klok te zien is. De positie van deze indicator is niet precies dezelfde op de klok omdat het CBS en O+S iets andere databewerking uitvoert.⁶

Ook zijn niet alle achterliggende datareeksen op hetzelfde moment beschikbaar. De klok blijft in beweging afhankelijk van de beschikbaarheid van de nieuwe data. Dit geldt zowel voor de landelijke, als voor de Amsterdamse klok.

Conclusies

De indicatoren op de landelijke klok zijn gecorreleerd aan het landelijke bbp en laten de omslagmomenten van de Nederlandse economie zien. De indicatoren op de Amsterdamse klok zijn gecorreleerd aan de toegevoegde waarde van Amsterdam en laten de omslagmomenten van de Amsterdamse economie zien. Op dit punt kunnen de klokken op dezelfde manier worden geïnterpreteerd. Het lijkt erop dat het herstel van de Amsterdamse economie eerder begon dan landelijk.

Enkele kanttekeningen hierbij zijn dat voor de landelijke economie andere indicatoren relevant en beschikbaar zijn dan voor de Amsterdamse economie. Ook is de berekeningsmethodiek van het CBS iets anders dan die van O+S.

⁶ Het CBS werkt met Hodrick-Prescott methode. O+S gebruikt de Christiano-Fitzgerald cyclusmethode.